

СИСТЕМА ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ НАДАВАЧІВ ТА СПОЖИВАЧІВ ПОСЛУГ

Кусик Наталія Львівна

Кандидат економічних наук, доцент

Завідувач кафедри обліку та оподаткування

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(Одеса, Україна)

Багдіян Сусанна Варздатівна

Старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Одеса, Україна)

Дефіцит професійних кадрів на ринку праці є однією із основних труднощів, яка заважає динамічно розвиватися як окремим бізнес - структурам, так й національній економіці в цілому. Сьогодні, у вітчизняній сфері вищої освіти спостерігається достатньо відчутний розрив між теорією, яку студенти отримують у закладах вищої освіти, та практичними навичками, яких чекають від них роботодавці. Складається парадоксальна ситуація, коли дипломовані випускники не можуть працевлаштуватися, а бізнес – структури не можуть знайти спеціалістів, які б відповідали їх вимогам. Забезпечення відповідності кваліфікації випускників сучасним поточним та перспективним вимогам сучасної економіки – це не тільки завдання закладів вищої освіти, це загальнонаціональна необхідність, одне із головних умов істотного підвищення продуктивності праці. Тому, консолідація ресурсів бізнесу, закладів вищої освіти і держави в сфері удосконалення системи вищої освіти є одним із можливих шляхів вирішення проблеми підготовки сучасних висококваліфікованих кадрів.

Згідно із Законом України «Про освіту», особа має право здобути освіту в різних формах (або поєднуючи їх). В законі визначено основні форми здобуття освіти: (1) інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); (2) індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві)); (3) дуальна [1]. Якщо перші дві форми здобуття освіти вже достатньо відомі вітчизняній сфері освіти, то третя форма – система дуальної освіти, тільки розпочала набувати поширення, вона як раз й пропонує подолання розриву між теорією та практикою. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р була схвалена Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, яка дає таке визначення: «Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти» [2].

Дуальна освіта не є новим виноходом, вона вже давно існує в близько 60 країнах світу. Вітчизняна Концепція ґрунтується на

німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти. За оцінкою Міжнародного інституту моніторингу якості робочої сили (Швейцарія), Німеччина є одним з лідерів за рівнем кваліфікації кадрів, а її система дуальної освіти багато в чому є зразком для всього Європейського Союзу [3].

На думку вітчизняних фахівців, дуальна форма навчання має базуватися на створенні трикутника, заснованого на партнерстві та взаємодії між закладом освіти, роботодавцем і здобувачами освіти. На практиці, це передбачає здобуття від 20 до 50 кредитів під час теоретичного навчання на базі закладу освіти, а здобуття решти кредитів – під час практичного навчання безпосередньо на робочому місці. Відповідно відбувається зміна співвідношення навчального часу (теоретичне навчання – приблизно 30%, виробниче навчання та виробничка практика – 70% навчальних годин, хоча години між теоретичною та практичною частинами дозволено розподіляти порізно залежно від особливостей навчання за спеціальністю / професією); упроваджується блочно-модульна побудова навчального процесу (опанування базового модуля на базі закладу освіти, а потім чергування: модуль теорії (1 - 2 тижні) на базі закладу освіти / модуль практики (4 - 8 тижнів) на базі підприємств, установ, організацій; впроваджується оцінювання результатів навчання відповідно до реальних показників професійної підготовки, підтвердженої в умовах виробництва [4].

Безперечно, система дуальної освіти має велику кількість переваг. Вони всі ретельно зазначені у вищезгаданій Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в розділі, який описує основні критерії досягнення очікуваних результатів для закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців. Однак, якщо розглянути цей «трикутник переваг» з точки зору рівної кількості вигід для кожної із трьох сторін (заклад освіти – роботодавець – здобувач освіти), то здається, що більш за все «виграє» здобувач освіти - й це є дуже добре. Але, складається враження, що цей «виграш» отримується за рахунок останніх двох сторін, у яких на практиці виникає багато питань й правового, й фінансово-економічного характеру, щодо реального впровадження цієї системи.

Що стосується роботодавців, то, наприклад, дуальна форма здобуття освіти передбачає навчання на робочому місці з виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору. Здобувач освіти має укласти тристоронній договір із закладом освіти та роботодавцем щодо навчання за дуальною формою здобуття освіти. Підприємство (установа, організація) має надати робоче місце

здобувачу освіти, що передбачає грошову винагороду (оплату праці) на умовах трудового договору (до речі, в країнах ЄС студент на підприємстві отримує зарплату в середньому 80% від зарплати кваліфікованого співробітника). Крім того, підприємство (установа, організація) має закріпити за студентом (групою студентів) кваліфікованого фахівця (наставника, інструктора), та спільно з профспілками має вирішити питання визначення та запровадження розмірів надбавок, доплат, премій, винагород та інших видів матеріального та морального заохочення для працівників, що здійснюють навчання здобувачів освіти на виробництві. Тому, дуже зрозуміло, що сьогодні більшість вітчизняних підприємств (особливо представники малого та середнього бізнесу), на які планується «навантажити» основні витрати по такому професійному навчанню, відмовляються працювати зі студентами та закладами освіти. Припустимо, що великі вітчизняні підприємства та міжнародні компанії, які мають фінансові можливості приймати участь у здійсненні навчання за дуальною формою здобуття освіти, будуть згодні з такою формою співпраці. Але не має впевненості в тому, що вони зможуть задовольнити потреби усіх здобувачів освіти, які виявлять бажання та оберуть дуальну форму навчання.

Цілком зрозуміло, що система дуального навчання передбачає спільне фінансування програм підготовки кадрів під конкретне робоче місце підприємствами, зацікавленими в кваліфікованому персоналі, та державою, зацікавленою в розвитку національної економіки та підвищенні рівня продуктивності праці. Як свідчить міжнародна практика, з боку держави для заохочення підприємств (установ, організацій) бути частиною системи дуальної освіти, за навчання студентів існують різні державні субсидії, податкові та інші ринкові преференції [5]. Вітчизняні підприємства, як ринкові бізнес – структури, розглядають практичну підготовку студентів саме у економічній площині. В більшості випадків, вони розраховують на затверджені на законодавчому рівні державні пільги для підприємств, які будуть проводити навчання за дуальною системою, та будуть сталими і не будуть швидко скасовуватися одразу після впровадження з міркувань бюджетної консолідації, економії коштів державного бюджету та запобігання корупції. Державі не слід розраховувати тільки на те, що вітчизняний бізнес швидко «вбере» в себе принципи корпоративної соціальної відповідальності та «усвідомить» переваги соціального партнерства, принаймні в найближчій поточній перспективі.

Щодо закладів освіти, то, наприклад, не зовсім зрозуміло

питання відповідно зміни співвідношення навчального часу між теоретичним та практичним навчанням. Деякі освітяни побоюються, що навчання студентів на підприємстві може означати, що цей навчальний час заберуть у викладачів, а значить, або будуть скорочуватися штатні одиниці в закладах освіти, або зменшуватися оплата праці викладачів. В умовах сучасної фінансової автономізації, заклади освіти теж мусять розглядати практичну підготовку студентів в економічній площині. Також, представники закладів освіти занепокоєні проблемою відсутності навчально-методичної підготовки наставників (інструкторів) від підприємства, які проводять навчання студентів; існуванням великої імовірності не повної відповідності видів робіт, які виконуються студентами на підприємствах, зі змістом навчальних програм. Й це вже питання не економічне, а проблема якості підготовки сучасних висококваліфікованих кадрів.

Література:

1. Про освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрана.
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 р. № 660-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>. – Назва з екрана.
3. Тешев В.А. Дуальное образование как фактор модернизации системы социального партнерства вузов и предприятий [Электронный ресурс] / В.А. Тешев. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/dualnoe-obrazovanie-kak-faktor-modernizatsii-sistemy-sotsialnogo-partnerstva-vuzov-i-predpriyatiy>. – Название с экрана.
4. Дуальна освіта: МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>. – Назва з екрана.
5. Савченко І. Методологічні підходи і організаційні особливості підготовки кваліфікованих робітників в умовах дуальної системи професійної освіти: досвід країн Євросоюзу та перші реалізації в Україні [Електронний ресурс] / І. Савченко. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/dualna/7-savchenko-170217.pdf>. – Назва з екрана.